

16647*

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Falstrand

Raggards son

Aronsson, Maria. 1944.

ULMA:s frägel. M. 24 Höstarbete,
tröskning och malning.

1561.4c

16647

2

Svar till Landsmålsarkivets
frågelista M. 24.

Höstarbete Tröskning och
malning.

I Höstarbete träda röjning

Trädplan som dikats och arbe-
tats under sommaren borde
besås i senare delen av Augu-
sti men det skulle vara av
årets skörd till "såråg". När
man körde in rågen "slog"
man den på lagen innan
den lades i ladan. Det

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
DLS. RÅGGÅRD
Frgl. M 24

Liggick så att man slog råg-
kornerna i "strättarne" (=rot-
ändarne) och slog "blammen"
= (axtopparne) mot väggen
så att de tyngsta och bäs-
ta rågkornen föllo ur. Den-
na råg användes att så. Den
kallades "slagrag". Kunde bu-
kas detta här på orten men
nu "slår" man endast ut så
mycket som man behöver
för att så det övriga träskas
ut senare på hösten. För
slog man hela skörden och
sedan "prejlades" (= slagdrös-
kades den fram på senhösten

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944

DLS. RÄGGÅRD

Frgl. M 24

eller vintern. Man hade inte
 tid med frötering då när
 rågen borde sås. Ruffus-
 dagen ansågs av många
 vara den rätta sänings-
 dagen. Gustaf Andersson
 Långelanda född 1870 så
 alltid rågen så vitt möj-
 ligt är denna dag. Den bor-
 de dock vara gjord på Augusti
 om den skulle hinna bli väl
 rotad innan vintern kom
 och då var det säkrast att få
 god skörd. Var hösten god
 med blidväder var det som-
 liga som ansåg att rågen

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 24

4

kunde förvära så att när snön
kom lade sig rågbrodden bilda-
de ett tjockt läcke över rötter-
na och hade då inte jorden
fussit tillräckligt här kunde
de rötterna röttna under
vintern. För att hindra detta
lät man fåren ofta beta på
rågfälten om höstarna. P. F
Skogsberg född 1870. sade att
det var bra att så råg även
i Oktober. Hade man inte
hunnit så i Augusti borde
man vänta till i Oktober. På-
gen borde ha antingen tre
blad eller endast ett.

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
DLS. RÄGGÅRD
Frgl. M 24

5

Röjning av ångar försiggick mest på våren och försommaren. Så fört snön gäta bort böjade människor vid Liefälte kugga bort småbuskar och sedan komma kvinnorna efter våradeltiden och bura samman allt ris och räffsa de ihop lövet och lade i högar som sedan brändes upp.

Den bonden var någorlunda ardentlig på sin in sina redskap i hus när han slutat arbetet. De flästa bönder laga med sina hackor, spadar

och liar när de gingo in om
kvällen. Men som kunde La-
gas in skulle in om natten
Plagen fick ju stå ute om
natten så länge han nyttja-
des om dagen men när plöj-
ningen var slutad Lags den
genast in Lades hässjorna
Lags ner och störanne Lades
i god ordning på stenas för
att ej rulle. Om det var något
"fäbvel mät" som de gamla sade
d. v. s. om det var farligt att det
fick stå ute så att det skada-
de nästa års skörd har jag inte
nått ombes

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
DLS. RÄGGÅRD
Fgl. M 24

X7

Till röjningen körde och att by-
ta upp något nytt stycke åker
varje sommar. Man borde by-
ta en vallbit "varje år. Den
"flåhackades" (= Torven vändes upp)
och fick ligga så till nästa som-
mar. Då restes Torven upp i
högar och brändes, askan bred-
des ut och derefter plöjdes och
harvades och såddes råg. Den
kallades vallråg och denna fick
inte någon annan gödsling
än askan. Nästa år plöjdes
och såddes havre i åkern och
därmed var den införlivad
med den övriga åkerarealen

8

Man började träska så fort
det blev "träskesår", d. v. s. så
snart det började frysa
om träskan för då gick
kornen lättare ur axen.
Så länge det var regn
och snett hade man även
andra arbeten att uträtta
såsom plöjning m. m. Men
det hände ju att man för
att få föda åt människor
och djur måste "prarka av
lite å vänta må." redan
så fort rågen kommit in. I
Blomåsbycken var den gam-
la skörden vanligen slut.

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
DLS. RÄGGÅRD
Frgl. M 24

och så kom "inneslöa", Den
lid då kreatureso fingo
ha lödan inne och då
måste man ha halm till
dem. Håskörden räckte inte
till åt mer än får och häs-
lar. Man fick därför pantra
av liden så att folket fick li-
ket att vänta med och så
man fick något att mala
åt grisarne och halm åt
kreaturen. När så tråsktiden
kom fick man ordna med
hur den skulle göras. På en
del större gårdar lejde man
bort tråsket till s. k. "spannsås-
kare".

9
ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
DLS. RÄGGÅRD
Frgl. M 24

10

då hade egaren ingenting med
tröskel att göra före än säden
skulle mätas av logen. Glade
man torpare och söner eller
drängar så fingo dessa tröskor
Lättast att tröskor gick det om
det var jämna jar. För en
att tröskor ensam var mycket
tråkigt. prägers dunt såde
aj. aj. De som hade liten grö-
da och voro ensamma karlar
brukade "göra bylle", så att de
och någon granne som hade
ungefär lika stor gröda. Bägge
tröskade först hos den ene och
så hos den andre. Då gick det

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
DLS. RÅGGÅRD
Frgl. M 24

det låte och frågee råtmade
 "ete, tu ete, tu." Pojkar ringa
 lidigt börja tröska. Det var
 det värsta att lära sig "hålla
 slaget." Vid tröskning med
 tre sader slagorna "lick, lick,
 lack, lick lick, lack." När den
 fjärde kom till. "lick lack,
 lick lack." När det var fyra
 att tröska och det var gott
 tröskväder och kallt och snö
 ute. Lyckte männen det va-
 ra ett gott och rentligt arbe-
 te att stå på lön. Det var
 ju de långa ottorna förstas
 men fick man någon god
 attbit så, sade den gamle tröskaren

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 24

Var det möjligt borde träsket
 vara slutat till jul. Man
 träskade från klockan 2 på
 oetern och till så länge man
 såg om aftonen. På kvällen
 borde man inte träska. Det
 var inte säkert "Lomtar och
 smättyg" lade det. Den som
 var tidigast på lagen skulle
 bli först med sina andtider
 nästa sommar. Männen skul-
 le ha en sup innan de börja-
 de arbeta. När ett sådestag var
 slut borde man ha "lyckegröt" samt
 brännvin. Hade man in-
 te träskat slut före jul borde

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
 DLS. RÅGGÄRD
 Frgl. M 24

man "hälla upp över julhelgerna"
 Det var en arbetsam tid så län-
 ge trästet varade. När gubbarna
 träffades på kyrkbacken var då-
 ras första fråga alltid "Har du
 sluta träska?" När trästningen
 var slutad blev det "kalas".
 Då bakade mor löktegröt
 av de bästa havregrynen
 kokta i god mjölk och lade
 en stor smärkåla i och be-
 strödde den med socker
 och kanel och gav lag
 fram brännvinsflaskan i
 hörnskåpet och bjöd både på
 brännvin och "något att bita i",
 vanligen bröd smör och ost.

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 24

Man borde mala före jul så
 att det råkte till kyndelsmess
 Säden förtrades mest i bak-
 ugnen för att den skulle bli
 lättare att mala och så
 blev mjölet bättre. Att "mala
 till jul" var ett nödvändigt
 arbete. Det kunde vara sådana
 höstar som det var vattenbrist
 men då sadet alltid. "Det blir
 nog regn före jul så att kår-
 ringa får tvätta barken och
 gubben får mala påsen."
 En kvinna skulle ösa i säc-
 ken så blir säden drygare
 Man borde inte fara till kvarn

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
 DLS. RÄGGÅRD
 Fgl. M 24

Lucianattens för "Lussegubben".
 Fådde ej kvarnbuller eller Tomas-
 dagen för då ska inte kvarn-
 springar inte heller på skär-
 Lördag för då lag påskkräringar.
 me fast i kvarnvingarne. Det
 kunde lätt hända olyckor då.

ULMA 16647. M. Aronsson. 1944
 DLS. RÅGGÅRD
 Frgl. M 24

Råggård den 3 April 1944
 Maria Aronsson